

Analysis of Secondary School Students' Social Sensivity Levels*

Özlem Bektaş Öztaşkın¹ and Engin Zabun²

¹ Erzincan University, Faculty of Education, Department of Turkish Education and Social Sciences, Erzincan, Turkey.

² Tokat Provincial Education Directorate, Karşıyaka Secondary School, Turkey.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 26.01.2017

Received in revised form
11.11.2017

Accepted 19.11.2017

Available online

16.12.2017

ABSTRACT

It is aimed to analyze the secondary school students' social sensitivity levels according to various variants. The sample of research is consisted of 291 girls and 414 boys, who are educated in Erzincan and Tokat center secondary schools' 6th, 7th and 8th grades in 2015-2016 educational year, totally 705 students. Descriptive model is used. Social Sensitivity Scale is used as a data collection tool. Datas are analyzed with the Mann-Whitney U test and Kruskal- Wallis H test by using SPSS 19.0 statistic programme. When the social sensitivity is compared according to the genders of the students, it is determined that throughout the students attended the research from Tokat the values of boys are meaningfully quite high in both sensitivities related to individual problems and sensitivities related to social problems but the girls; however it is determined that there is no meaningfully difference in both of the factors between the groups attended the research from Erzincan. Although there isn't a meaningful difference between the groups, the students who attended the research from Erzincan, about the factor of sensitivities related to individual problems according to their fathers' jobs; it is seen that in the factor of sensitivities related to social problems, the ones whose fathers are workers have a high level of sensitivity as opposed to the ones whose fathers are retired and officer and also it is seen that the students from Tokat don't have a meaningful difference in any factors according to their fathers' jobs. Moreover, there couldn't be made a meaningful comparison because all of the students attended the research have their mothers as housewives, there couldn't be determined any meaningful difference between any factors according to the status of the mothers of the students attended the research from Tokat.

© 2017 IOJES. All rights reserved

Keywords:

Social sensitivity, social studies, social problems, sensitivity levels, value

Extended Summary

The children and teenagers are the parts of social order. Increasing the awareness of the children about some kind of subjects in socializing period is one of the central aims of instructional programmes. The view of social subjects and problems influences the way of possible problems that can occur in the future. For this reason, by the help of the development of the students' social sensitivity, they will feel much better when they know this is their responsibilities to work for the state and society's benefit (Ocal, Demirkaya and Altınok, 2013). The school has an important role for increasing the sensitivities through the social subjects and problems. That's why the sensitivity is an important value that should be gained by the children who have the possibility of being the future's qualified citizen to overcome especially social problems. By taking the inabilities into consideration, it is needed to create an effort and again a educational support should be given. When there occurs a social questioning through this, it is seen that nearly every individual express a problem which is in the social life and continuity. They probably, suggest some solutions. however it is not easy for everyone to create solutions or be aware of the problems. Social studies has an important role in

*A part of this research was presented in oral presentation in the 2nd International Symposium on Social Sciences held in Alanya Alaaddin Keykubat University on 18-21 May 2017.

¹ Corresponding author's address: Erzincan University, Faculty of Education, Department of Turkish Education and Social Sciences, Erzincan, TURKEY

Telephone: +90 446 2240089-42347

Fax: +90 446 2231901

e-mail: obektas@erzincan.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.01.007>

means of creating an approach related to social problems and making solutions gain an sensitivity. Related to "sensitivity" value, in social studies education programmes (MEB, 2005a; MEB, 2005b, MEB, 2017), sensitivity to natural environment, sensitivity to cultural heritage, aesthetic sensibility are lined. As it is seen in the programme, social studies lesson focuses on "sensitivity". In the light of the explanations, the social sensitivity of the students, who have the potential of being the qualified citizens of future, is examined, some answers of the questions below are searched:

1. What is the level of the secondary school students' social sensitivity?

2. Do the students' social sensitivity levels differ meaningfully from some variants (gender, class, income of the family, the educational situation of mother-father, their working situation, number of siblings)?

Method

In this research is a descriptive study in scanning model which is planned with the aim of evaluating the secondary school students' "social sensitivity levels" in means of some variants. The working group is consisted of 291 girls and 414 boys, who are educated in Erzincan and Tokat common schools' 6th, 7th and 8th grades in 2015-2016 educational year, totally 705 students. Social sensitivity scale, that is created by Ocal, Demirkaya and Altınok (2013), is used in the research. The scale is consisted of two factors as "sensitivities related to individual problems (BSID)" and "sensitivities related to social problems (TSID)". This parameter is 0.943 for 24 items in the scale. When we look at the internal consistency of the factors groups in the scale, Cronbach alpha parameter belonged to factor 1 is 970; the parameter belonged to factor 2 is calculated 915.

In this study it is determined that the results that are belonged to the scale made in Erzincan province, are 828th of "sensitivities related to individual problems" factor and 888th of "sensitivities related to social problems" factor; the reliability results that are belonged to the scale made in Tokat province, are 890th of "sensitivities related to individual problems" factor and 836th of "sensitivities related to social problems" factor, have got a very high level of reliability.

Discussion, Conclusion and Suggestions

According to this research findings, in which it is aimed to reveal the social sensitivity levels of secondary school students, it is seen that the answers to the items that the students from both in Erzincan and Tokat gave and also the median values which are belonged to sub-dimensions are same or very proximate to the maximum values. This situation can be evaluated as the sign of the students' having high awareness through the social problems. Similarly the relation between the points of "the level of the students' social skills" and the points of the sub dimensions of social skills that "parents graduated from a university" have, is found quite high in a research made by Ozabacı (2006).

When the social sensitivity is compared according to the genders of the students, it is determined that throughout the students attended the research from Tokat the values of boys are meaningfully quite high in both sensitivities related to individual problems and sensitivities related to social problems but the girls; however it is determined that there is no meaningful difference in both of the factors between the groups attended the research from Erzincan.

At the end of the research, there couldn't be found a meaningful difference between the students', who are attended the research from these two cities, class, level of incomes, educational levels of parents and the numbers of their siblings variants. Although there isn't a meaningful difference between the groups, the students who attended the research from Erzincan, about the factor of sensitivities related to individual problems according to their fathers' jobs ; it is seen that in the factor of sensitivities related to social problems, the ones whose fathers are workers have a high level of sensitivity as opposed to the ones whose fathers are retired and officer and also it is seen that the students from Tokat don't have a meaningful difference in any factors according to their fathers' jobs. Moreover, there couldn't be made a meaningful comparison because all of the students attended the research have their mothers as housewives, there couldn't be determined any meaningful difference between any factors according to the status of the mothers of the students attended the research from Tokat.

Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Duyarlılık Düzeylerinin İncelenmesi*

Özlem BEKTAŞ ÖZTAŞKIN¹ ve Engin ZABUN²

¹Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Erzincan, Türkiye.

²Tokat Milli Eğitim Müdürlüğü, Karşıyaka Ortaokulu, Türkiye.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:
Alındı 26.01.2017
Düzeltilmiş hali alındı
11.11.2017
Kabul edildi 19.11.2017
Çevrimiçi yayınlandı
16.12.2017

ÖZ

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, 2015-2016 eğitim öğretim yılında Erzincan ve Tokat il merkez ortaokullarında 6. 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören 291 kız ve 414 Erkek öğrenci olmak üzere toplam 705 öğrenci oluşturmuştur. Çalışmada betimsel model tarama çalışması yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak “Sosyal Duyarlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Veriler SPSS 19.0 istatistik programı kullanılarak, Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testleri ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin hem Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) hem de Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde erkeklerin değerlerinin kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, buna karşılık Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin her iki faktörde de gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine göre Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) faktöründe gruplar arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktöründe baba mesleği işçi olanların memur ve emekli olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, Tokat’tan katılan öğrencilerin ise babalarının mesleklerine göre hiçbir faktörde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Ayrıca Erzincan’dan katılan öğrencilerin tümünün annelerinin ev hanımı olmasından dolayı herhangi bir karşılaştırma yapılamazken, Tokat’tan katılan öğrencilerin annelerinin meslek durumlarına göre hiçbir faktörde anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

© 2017 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:

Sosyal duyarlılık, sosyal bilgiler, sosyal problemler, duyarlılık düzeyleri, değer

Giriş

Biyolojik büyüme ile sosyalleşme arasında paralellik bulunur. Çocuklar bir yandan yaşamın biyolojik safhalarını geçirirken diğer yandan yaşadığı toplumun üyesi haline gelir. Bu süreçte çocuğun ne olduğu, yetişkinlerden farklı olarak ne yaptığı, nelerinin benzediği ve neleri bildikleri, kimlikleri ya da kültürlerinin olup olmadığı, dünya ve yaşam hakkındaki fikirleri, sosyal yaşamda sadece bir nesne mi yoksa aktör olarak mı yer aldıkları ve benzeri soruların yanıtları çocukların sosyal dünyaları keşfedildiğinde ortaya çıkmaktadır (Berger ve Berger, 2003). Diğer yandan “Toplum nedir?” sorusu muhtemelen sosyolojinin cevaplamaya çalıştığı en büyük sorudur. Kavram bilimsel olarak bireyler arası karşılıklı ilişkileri belirlemek için kullanılır. Daha net ve somut bir ifadeyle, bir toplum, birbirleri ile az ya da çok bilinçli ilişkiler kuran bireylerin akli etkileşimleri ile oluşturulur. Diğer yandan ortak bir çevreye bağlılık ya da sadece mekânda birliktelik bir toplum oluşturmak için yeterli değildir. Amaç birlikteliği, içsel benliklerin teması ve örtüşmesi toplumu adlandırdığımız ortak yaşam biçimini mümkün kılar (Ellwood, 1910). Toplumsallaşma ise bireylerin sosyal üyeler haline gelmesi ve bireyin kendisini geliştirdiği temel bir sosyal süreç olarak adlandırılır. Kişi parçası olduğu toplumsal grup tarafından doğru addedilen düşünceye ve ahlaka uygun hareket ettiği takdirde sosyalleştiği söylenebilir. Bu süreç benliğin toplumsal bir ürün olduğu fikrine dayanır ve insanların yaptıkları örnek sosyal davranış türlerini nasıl sergileyeceğini açıklamak için kullanılır. Bireyler ise diğerleriyle etkileşim halinde ve diğerlerinden öğrenerek benliklerini geliştirirler (Berger ve Berger, 2003).

*Bu çalışmanın bir kısmı 18-21 Mayıs 2017 tarihlerinde 2. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Sorumlu yazarın adresi: Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Erzincan, Türkiye.

Telefon: +90 446 2240089-42347

Faks: +90 446 2231901

e-posta: obektas@erzincan.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.01.007>

İnsan toplumsal yaşam içinde değişerek, sosyal ve kültürel çevresine bağlı kalarak, kişisel bütünlüğünün gelişmesi zorunluluğu karşısında insanlaşır (Ergil, 1984). Toplumsal yaşama katılarak potansiyellerini geliştirir ve gerçekleştirebilir (İrzık ve Buğra, 1998). Toplumsal yaşam ise sorun yüküdür. Dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanagelen eşitsizlik (Smith, 2011), suç, suçun oluşturduğu şiddet, suçun oluştuğu sosyal ortamlar, işsizlik, dışlanma ve alt kültürülük (Akdeniz ve Üzümcü, 2013, Aksan, 2012, Gökbnar, 2014; Kızmaz, 2004; Türk, 2011; Yıldırım, 2014), yoksulluk ve buna sebep olan makro ve mikro faktörler (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012), her zaman biricikliğini ve özgünlüğünü koruyan ve toplumların hayatını her dönemde etkileyen bir olgu olan göç (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015; Güneş, 2012) mevcut sorunlardan sadece birkaçıdır. Sosyal sorunlar olarak atfedilen olaylar toplumları, doğal olarak da bireyleri etkiler. Ağırlıkları ve öncelikleri toplumlara göre farklılık göstermekle birlikte bu sorunlar bazı bireyleri doğrudan etki altında bırakırken, şiddet ve terör gibi, diğerleri bu sorunların gölgesinde kalabilir (Parrillo, 2005).

Sosyal sorunların önüne geçilebilmesinde toplumda yaşayan bireylerin sorumlulukları büyük önem taşır. Bilinçli ve farkında bir yaklaşım sergilemek müdahale noktasında çözüme giden çabalara katkı sağlar. Bir başka açıdan sorunlara karşı hassasiyetle yaklaşım, çözüm için adım niteliği taşır. Eğitim bir öğrenciyi, gelecekteki hayata ve yaşayacağı topluma uyum sağlama konusunda hazırlarken duyarlı ve sorumlu bir vatandaş olmanın yollarını öğretir. Öğrenciye bilgi ve ilham vererek yaşamını ve karakterini etkileyebilir. Bu bağlamda öğretmenin rolü, gelecek neslin zihnini şekillendirmek noktasında anlamlı bir boyut kazanır. Eğitim bilinçli, farkında, sorumlu, duyarlı ve nitelikli bir toplum yaratmanın da esasıdır (Sihem, 2013).

Alanyazında yapılan tanımlar incelendiğinde, sosyal duyarlılık; “kişilerin davranışlarını, duygularını ve güdülerini doğru algılama ve anlama yeteneği” olarak ifade edilmektedir. “Genellikle de kişilik kuramcıları, sosyal psikologlar ve klinisyenler tarafından kendilik kavramının gelişimi, rollerin edinilmesi, grup içi ve gruplararası etkileşim gibi temel kavramların anlaşılması için önemli bir psikolojik değişken olarak görülmektedir (Rothenberg, 1970)”. Riggio ve Reichard (2008)’a göre ise sosyal duyarlılık, durumları okuma ve yorumlama becerisidir ve toplumsal normlar, roller ve senaryolar hakkında bilgi içerir. Duyarlılık kelime anlamı itibarıyla ise; “kendi ve başkaları hakkında gerçeği olduğu gibi görebilmek, başkalarının duygularını anlayabilmektir” (Özçelik, 1998).

Bilişsel empati başkalarının bakış açılarını anlama yeteneği olarak anlamlandırılır (Güney ve Şeker, 2012). Bu açıdan bakıldığında bilişsel empati, toplumsal duyarlılık (örneğin sözlü iletişimin çözülmesi ve yorumlanması ve sosyal normların anlaşılması) tarafından kontrol edilir; sosyal dışavurum ve sosyal kontrolün temel sosyal becerilerini içine alır. Empatik kişi başkasının bakış açısını doğru anlamak ve bireyin durumunu bilişsel bir anlayışla aktarabilmek için, yetenekli bir sözlü iletişimci ve kontrollü ve gösterişli bir sosyal aktör olmalıdır (Riggio, Tucker ve Coffaro, 1989). Sosyal duyarlılık, bir kişinin başkalarına toplumsal yaşam içinde saygılı davranmasının yanı sıra, toplumsal etkileşimlerdeki ipuçlarını ve içeriği tanımlayabileceği, anlayabileceği ve algılayabileceği bir yetkinliği tanımlar. Sosyal duyarlılığın yüksek olması bireyleri sosyal ilişkileri güçlü ve sevilen biri yapar. Sosyal duyarlılığı düşük olan birey ise sosyal ilişkilerde toplumsal ipuçlarını dikkate almayan bir bireydir. Duyarlılık uyarıyı algılama ve ayırt etme kapasitesinin gücü ile de ilgilidir (Kumari, 2017).

Sosyal açıdan insanların yaşamlarındaki toplumsal duyarlılığın azalması ise çevrede yaşanan toplumsal meselelere karşı hassasiyet olasılığını azaltır (Nurdiansyah, 2016).”Eğitimciler, psikologlar ve sosyologlar herhangi bir sosyal durumda bir bireyin bazı faktörlerin farkında olduklarını ve diğerlerinden ise habersiz olduğunu iddia etmektedir. Bu bilinç, toplumsal duyarlılık olarak ifade edilmiştir. Bireyin bu farkındalığı, onun sahip olduğu bilgi, tutum, görüş ve toplumsal deneyimleri ile belirlenir. Sosyal duyarlılık terimi, duygusal faktörleri ve entelektüel tepkileri ifade eder. Bu duygusal faktörlerden bazıları duygu, sempati, çekingenlik veya onaylama tutumlarıdır (Murray, 1945)”.

Çocuklar ve gençler sosyal düzenin parçalarıdır. Çocukların sosyalleşme süreci içerisinde bir takım konulara farkındalığının artırılması öğretim programlarının merkezi amaçları içerisinde yer alır. Sosyal konulara ve sosyal problemlere bakış açısı ise, gelecekte ortaya çıkabilecek muhtemel sorunların yönünü

etkilemektedir. Bu nedenle sosyal duyarlılığın geliştirilmesi ile öğrencilerin, toplum ve devletin daha iyi hale gelmesi için çalışmanın, kendisi için bir görev olduğunu hissetmeleri sağlamaktadır (Öcal, Demirkaya ve Altınok, 2013). Okul, sosyal konulara ve sorunlara duyarlılıkların güçlendirilmesinde oldukça etkili bir role sahiptir. Okul eğitim öğretim sürecinde öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimine şahit olur ve sadece akademik başarı değil sosyal duyarlılık, sosyal sorumluluk gibi değerlerin geliştirilmesinden de sorumludur. Bu kapsamda duyarlılık oluşturmak özellikle sosyal sorunların üstesinden gelebilmeleri için yarının nitelikli vatandaşları olma potansiyelinde çocuklara kazandırılması gereken önemli bir değer olarak yer alır. Belirlenecek olan yetersizlikleri göz önünde tutarak bu hususta çaba oluşturulması ve yine buna yönelik eğitim desteği verilmesi gerekir. Nitekim topluma yönelik bir sorgulama içerisine girildiğinde hemen her bireyin toplumsal yaşamın içerisinde ve sürekliliğinde olan ve tespit ettiği bir sorunu mutlaka ifade ettiği görülür. Muhtemelen bunlara çözüm önerileri de getirir. Ancak sağlıklı çözüm üretmek ya da sorunların farkında olmak herkesin kolayca yapabileceği bir şey değildir. Bu bağlamda sosyal sorunlara yönelik yaklaşım oluşturmak ve sorunların çözümüne duyarlılık kazandırmak gereklidir. Toplumlar sosyal sorunların ortaya çıkışına engel olmak veya mevcut sorunların çözümü için çeşitli kanalları zorlarlar. Genel çerçevede ise sosyal sorunlarla baş etmenin en etkili yolu eğitimidir (Yeşiltaş, Eryılmaz ve Pehlivan, 2016). Eğitim insanın bütün yönleriyle mükemmelliğe ulaşmasını amaçlar ve insanı, insani değerler doğrultusunda yetiştirmeye çalışır (Yayla, 2005). Her birey belirli değerler ve perspektifler barındıran değer yüklü bir varlıktır. Değer yargıları ise gerçektir; bireylerin ve toplumun ne yapmaya karar verdikleri konusunda gerçek etkileri bulunur. Bunlar rastgele oluşan bir duygusal tepki veya mantıksız bir gelenek değildir. İnsanların ahlaki yargıları, hangi sorunun daha ciddi olduğu ya da hangisinin çözüm için en yüksek önceliği alması gerektiğine ilişkin toplumsal kararları oluşturur (Parrillo, 2005).

Sorunların kaynağı ne olursa olsun ve sorun kim tarafından yaratılırsa yaratılsın, çözüm için çaba sarf etmek tüm bireylerin ortak sorumluluğudur. Bireyler mevcut bilgi, beceri ve yetenekleri bağlamında potansiyellerini geliştirerek, hem kişisel hem de kolektif ihtiyaçlara uygun üretken ve yaratıcı bir yaşam tarzı ile çevrelerini etkileyebilirler (Gerçek, 2011). Sorumluluk bireysel ve kurumsal iki yönlü bir kavramsallaştırmadır (Akgül, 2010). Bireylerin ve kurumların toplumsal sorunların tartışılıp çözümlenmesinde görev alarak sosyal sorumluluk üstlenmeleri, olan ve olması muhtemel olan sosyal sorunların çözümü için gerekli görülür. Sosyal sorumluluk anlayışı, bireylerin toplumsal değerlerin işleyişi yönünde davranışlarını şekillendiren bir olgudur. Nitekim sorumluluk bilinciyle hareket etmenin toplum ve çevre üzerinde olumlu etkisi söz konusudur. Sorumluluk duygusu bireyin yaşamının bütününde ve özellikle ailesi, arkadaş grupları ve sorumlu olduğu insanlara karşı dikkatli ve hassas bir yaklaşım tarzı oluşturur (Ergül ve Kurtulmuş, 2014). Diğer yandan sorumluluk vermek, sosyal sorunların önüne geçebilecek duyarlılıkları arttırmaktadır. Örneğin çevreye atılan çöpleri (şişe, naylon poşet vb.) toplama etkinliği faaliyetinin içinde yer alarak çevreyi temiz tutma konusuna özen gösterme sonucu çevresel duyarlılığın artışı gibi (Gedik, 2010). Bütünsel olarak vatandaşlık yeterlilikleri açısından da bireylerden bireysel ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirmesi beklenilir (Candan ve Maltaş Erol, 2016).

Savaş ve yıkımları ya da ekonomik buhranlar sorumluluk kavramının sosyal boyutuna daha çok vurgu yapmayı gerekli hale getirmiştir. Kavram küreselleşme olgusuyla birlikte evrensel boyut kazanarak sınırlarını genişletmiştir. Kontrol edilebilirlik noktasında sorumluluk bilinciyle birlikte sosyal duyarlılığın kazandırılması sürecine ilişkin eğitimin gerek aile gerekse çevre ile örtüştürerek verilmesi gerektiği ifade edilmiştir (Başer ve Kılınç, 2015). Alan yazın taramasında eğitim boyutunda “duyarlılık” kavramına ilişkin az sayıda çalışma görülmüştür. Duyarlılık, bazı çalışmalarda değerler eğitimi içerisinde (Çelik, 2014; Sezer ve Çoban, 2016; Öğretici, 2011), bazı çalışmalarda ise “sosyal sorumluluk” kapsamında (Töremen, 2011) ele alınmıştır. Diğer yandan sosyal beceri ve sosyal becerileri oluşturan yapılar içerisinde “sosyal duyarlılığa” yer verilmiştir (Coşkun ve Samancı, 2012; Girgin, Çetingöz ve Ekinci Vural, 2011; Seven ve Yoldaş, 2007; Özabacı, 2006; Özyürek ve Ceylan, 2014; Yıldız, 2012).

Çalışma alanı itibarıyla incelenen tüm sosyal bilgiler programlarında” duyarlılık” kavramı ortak vurgu yapılan ana değerlerler arasındadır (Keskin ve Öğretici, 2013). Doğrudan “duyarlılık” kavramına ilişkin olmamakla birlikte duyarlılığın bireysel ve sosyal boyutlarıyla ele alınan çalışmalarda duyarlılık

konusu işlenmiştir. Yaşar ve Çengelci (2012) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim beşinci sınıf Sosyal Bilgiler dersi ünitelerinde doğrudan verilmesi gereken değerler arasında yer alan “doğal çevreye duyarlılık”, “tarihsel mirasa duyarlılık” değerlerinin Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir. Bu değerler arasında “doğal çevreye olan duyarlılık” sosyal bilgiler kazanımları arasında daha fazla yer almaktadır. “Kültürel mirasa duyarlılık” değeri ise, özellikle Türk kültürünün önemini vurgulandığı kazanımlarda yer bulmaktadır (Merey, Kuş ve Karatekin, 2012). Yiğittir ve Öcal (2010) tarafından ilköğretim öğrencilerinin değer yönelimlerinin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada ise, öğrenciler, çevrelerindeki insanlarda 97 farklı değer bulmasını istemektedirler. Bu değerler arasında “çevre duyarlılığı”, “tarihi eserlere duyarlılık” ve “duyarlı olma” bulunmaktadır.

Öğretim programları üzerinde yapılan incelemede “duyarlılık” kavramına ilişkin kavramlar tespit edilmiştir. Öncelikle öğretim programlarının temel felsefesinde eğitim; *“bireyin içerisine doğduğu millî, manevî ve kültürel değerler başta olmak üzere, yetenek, beceri, tutum, estetik duyarlılık gibi davranışlar kazanılmasını içeren bir süreç”* olarak tanımlanmıştır ve tanımda “estetik duyarlılık” kavramına yer verilmektedir (MEB, 2017a; MEB, 2017b; MEB, 2017c; MEB, 2017d; MEB, 2017e; MEB, 2017f; MEB, 2017g; MEB, 2017h).

Söz konusu araştırma alanı itibariyle Sosyal Bilgiler Öğretim Programları (MEB, 2005a; MEB, 2005b) incelendiğinde ise genel amaçlar içerisinde programın temel yaklaşımında; *“Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar”* ve *“Öğrenci, toplum ve çevre sorunlarına duyarlı olmalı ve çözümüne yönelik sürece katılmaya istekli olmalıdır”* ifadeleri vurgulanmıştır. Öte yandan “duyarlılık” ile ilgili doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, tarihsel mirasa duyarlılık değerlerine yer verilmiştir.

Güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (MEB, 2017a) ise; kültürel mirasa duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, estetik ve kültürel mirasa duyarlılık kavramlarına yer verilmiştir. Genel amaçlar içerisinde; *“İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri”* ifadesi vurgulanmıştır. Ayrıca programda “duyarlılık” değerler başlığı altında *“kazanımlarla ilişkilendirilirken alt boyutlarıyla ele alınabileceği (Örneğin; saygı değerinin farklılıklara saygı; duyarlılık değerinin doğal çevreye duyarlılık ve kültürel mirasa duyarlılık olarak ele alınabileceği gibi) gözden kaçırılmaması”* gerektiği ifade edilmiştir. Genel amaçlar içerisinde ise; *“Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları”* ve *“İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri”* bulunmaktadır.

Öğretim programları genel itibariyle incelendiğinde din kültürü ve ahlak bilgisi programında (MEB, 2012); duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, tarihsel mirasa duyarlılık; Türkçe dersi öğretim programında (MEB, 2017b) estetik duyarlılık kavramına yer verildiği görülmüştür. Teknoloji tasarım dersi öğretim programında (MEB, 2017c) çevre bilinci ve tasarruf gibi konulara duyarlılık, estetik duyarlılık ve duyarlılık; T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programında (MEB, 2017d) Türkiye’yi ve Dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık, tarihsel duyarlılık; hayat bilgisi dersi öğretim programında (MEB, 2017e) estetik duyarlılık, doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık; beden eğitimi ve spor dersi öğretim programında (MEB, 2017f) duyarlılık, estetik duyarlılık, çevreye ve doğaya duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık, etkinliklerde sağlığa duyarlılık, vatanseverlik ve tarihsel mirasa duyarlılık, etkinliklerde doğaya duyarlılık, oyun ve etkinliklerde bireysel farklılıklara duyarlılık, kültürel duyarlılık, çevreye duyarlılık; insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programında (MEB, 2017g) estetik duyarlılık, duyarlılık; müzik dersi öğretim programında (MEB, 2017h) duyarlılık ve estetik duyarlılık kavramları yer almaktadır.

Sosyal sorunlar bireyleri çevreleyen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel etkenlerden oluşan herhangi bir faktörle ya da ahlaki ve sosyal beklentilerin karşılanamaması ve engellenmesi ile alakalı olabilmektedir. Pozitif işbirliği gerektiren durumlar başta olmak üzere, toplumu ilgilendiren sorunlara bireysel yaklaşım, hem kişisel hem de toplumsal bir çaba içerisinde olmayı gerektirir. Toplumların istenen ölçütlerde barış, huzur ve güven içerisinde mutlu yaşayabilmesi için ise bütün bireylerin, olması gereken değer ve düşünceleri sergileyebilmesi gereklidir. Sosyal Bilgiler dersi sorumlu vatandaş olma bilinci kazandırmak noktasında merkezi bir role sahiptir. Genel çerçevede sorumlu vatandaş “iyi bir vatandaş” olma ile

karakterize edilir. Sorumlu vatandaş farkındalığı yüksek olan vatandaştır. Toplumsal ve çevresel sorunlara dikkat ve hassasiyetle bakma, duyarlılık kapasitesini etkiler. Bu noktada mevcut öğretim programlarının ve ülkelerin eğitim politikalarının öngörüsü, kamu yararına, tüm bireylerin ve toplumun genel refahı için ülkenin sahip olduğu değerleri benimsemiş bir sorumlu vatandaş üretmektir. Gelecekte toplumda yetişkin rolleri üstlenecek gençler olacak öğrencilerin, etik ve entelektüel gelişimi yeterince sağlandığı takdirde kamu yararı söz konusu olabilecektir. Bir ülkenin ulusal kalkınma arayışına olumlu katkıda bulunacak sorumlu vatandaşların yetiştirilmesi için ise Sosyal Bilgiler Eğitimi gerçekçi bir platform olarak yer almaktadır (Bette and Nakanda, 2012). Sosyal Bilgiler dersi dünya sorunlarına duyarlı vatandaşlar yetiştirme çabası içindedir. Bu bağlamda ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeyleri ve bunu etkileyen değişkenler önem taşımaktadır. Bu yaklaşımla alanyazındaki mevcut araştırmalara göre bu çalışma Sosyal bilgiler dersi kapsamında “sosyal duyarlılık” konusu ile ilgili doğrudan bir çalışma olması bağlamında farklılık arz etmektedir.

Bu çalışmada söz konusu açıklamalar ışığında ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çerçevede aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır;

1-Ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeyleri nedir?

2-Ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeyleri çeşitli değişkenler (cinsiyet, sınıf, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba meslek durumu, kardeş sayısı) açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Bu çalışmada, bir grubun belirli özelliklerini belirlemek için verilerin toplanmasını ve verilen durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlamayı amaçlayan betimsel araştırma yöntemlerinden tarama araştırması yapılmıştır (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Erkan Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013).

Araştırmada “evren birimlerinin örneklem için eşit seçilme olasılıklarının eşit olması” olarak tanımlanan “seçkisizlik” ölçütü olarak alınmıştır. Buna göre seçkisiz örnekleme yöntemlerinden, “basit seçkisiz örnekleme yöntemi” kullanılmıştır (Büyüköztürk ve diğ., 2013). Araştırmanın örneklemini Erzincan ilinden 3 adet ortaokulda öğrenim gören 144 kız ve 139 erkek öğrenci ile Tokat ilinden 5 adet ortaokulda öğrenim gören 147 kız ve 275 erkek öğrenci olmak üzere toplam 705 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin araştırmacılar tarafından toplanması açısından kolaylık sağlaması için Erzincan ve Tokat araştırmacıların görev yaptığı iller olarak örneklem olarak seçilmiştir.

Örnekleme oluşturan öğrencilerden Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre %50.9’u kız ve %49.1’i erkek, sınıflarına göre %37.2’si 6. sınıf, %31.4’ü 7. sınıf ve %31.4’ü 8. sınıf, gelir düzeylerine göre %13.4’ü 1000 TL ve altı, %38.9’u 1001-2000 TL ve %47.7’si 2001 TL ve üzeri, baba eğitim düzeylerine göre %6’sı okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil, %24’ü ilköğretim ve dengi, %42.8’i lise ve dengi, ve %27.2’si üniversite mezunu, anne eğitim düzeylerine göre %12.1’i okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil, %46.6’sı ilköğretim ve dengi, %33.2’si lise ve dengi ve %8.1’i üniversite mezunu, baba meslek durumlarına göre %43.1’i memur, %67.4’ü emekli, %22.3’ü serbest meslek-esnaf-çiftçi ve %27.2’si işçi, anne meslek durumlarına göre tamamı ev hanımı, kardeş sayılarına göre %39.6’sı 1 kardeş, %35.3’ü 2 kardeş, %19.1’i 3 kardeş ve %6’sı 4 ve üzeri kardeşe sahip oldukları görülmektedir.

Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin ise cinsiyetlerine göre %34.8’i kız ve %65.2’si erkek, sınıflarına göre %27.7’si 6. sınıf, %36.5’i 7. sınıf ve %35.8’i 8. sınıf, gelir düzeylerine göre %10’u 1000 TL ve altı, %21.6’sı 1001-2000 TL ve %68.5’i 2001 TL ve üzeri, baba eğitim düzeylerine göre %4.3’ü okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil, %16.6’sı ilköğretim, %32.2’si lise, %40.3’ü ön lisans/lisans ve %6.6’sı Yüksek Lisans / Doktora mezunu, anne eğitim düzeylerine göre %6.4’ü okur-yazar değil ya da okur-yazar

ancak mezun değil, %33.6'sı ilköğretim, %30.1'i lise, %25.8'i ön lisans/lisans ve %4'ü Yüksek Lisans / Doktora mezunu, baba meslek durumlarına göre %46.2'si memur, %5'i emekli, %36'sı serbest meslek- esnaf- çiftçi ve %12.8'i işçi, anne meslek durumlarına göre %24.2'si memur, %1.4'ü emekli, %4.5'i serbest meslek- esnaf- çiftçi ve %5.9'u işçi ve %64'ü ev hanımı, kardeş sayılarına göre %43.4'ü 1 kardeş, %31.8'i 2 kardeş, %19.2'si 3 kardeş ve %5.7'si 4 ve üzeri kardeşe sahip oldukları görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, öğrencilerin sosyodemografik özelliklerini kapsayan verilerini toplamak amacıyla "kişisel bilgi formu" ve sosyal duyarlılık verilerini toplamak amacıyla da "sosyal duyarlılık ölçeği" kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu. Formda cinsiyet, sınıf, aile gelir düzeyi, anne-baba eğitim durumu, anne-baba meslek durumu, kardeş sayısına ilişkin demografik sorular yer almaktadır.

Sosyal duyarlılık ölçeği. Öcal, Demirkaya ve Altınok (2013) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek "Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" (BSİD) ve "Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" (TSİD) olmak üzere iki faktörden oluşmaktadır. Ölçekteki 24 madde için bu katsayı 0.943 olarak gerçekleşmiştir. Ölçekteki faktör gruplarındaki maddelerin iç tutarlılıklarına bakıldığında, Faktör 1'e ait Cronbach Alpha katsayısı .970 olarak gerçekleşirken; Faktör 2'ye ait katsayı .915 olarak hesaplanmıştır. Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliği için yapılan Cronbach's Alpha güvenirlik analizi sonucunda Erzincan ilinde yapılan ölçeğe ait güvenirlik sonuçları "Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" faktöründe .828 ve "Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" faktöründe .888, Tokat ilinde yapılan ölçeğe ait güvenirlik sonuçları ise "Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" faktöründe .890 ve "Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar" faktöründe .836 olarak oldukça yüksek düzeyde bir güvenirliğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin istatistiksel çözümlenmeleri SPSS 19.0 programı kullanılarak yapılmış ve araştırmada anlamlılık düzeyi [$p \leq .05$] olarak kabul edilmiştir. Araştırma verilerinin analizinde öncelikle elde edilen verilerin normal dağılım durumu incelenmiştir. Grup büyüklüğünün 50'den büyük olması nedeniyle yapılan Kolmogorov-Smirnov (K-S) normallik testi sonucu $p < .05$ olarak hesaplandığından verilerin normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir (Büyüköztürk, 2002). Bu açıdan araştırmada parametrik olmayan istatistiksel teknikler kullanılmıştır. Araştırmanın alt problemleri doğrultusunda araştırmaya katılan katılımcıların demografik özelliklerine ait verilerin frekans ve yüzdeleri hesaplanmıştır. Öğrencilerin sosyal duyarlılık düzeylerinin demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemeye yönelik iki gruplu karşılaştırmalar için Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grupların karşılaştırılması için de Kruskal-Wallis H testi ile birlikte fark olan grupların tespiti için ikili gruplar halinde Mann-Whitney U testleri uygulanmıştır.

Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin demografik özellikleri, sosyal duyarlılık düzeyleri ile cinsiyet, sınıf, aile gelir düzeyi, anne eğitim ve baba eğitim durumu, anne ve baba meslek durum ve kardeş sayısına göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin demografik özellikleri

Değişken	Grup	Erzincan		Tokat	
		f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	144	50.9	147	34.8
	Erkek	139	49.1	275	65.2
Sınıf	6. Sınıf	105	37.2	117	27.7
	7. Sınıf	89	31.4	154	36.5
	8. Sınıf	89	31.4	151	35.8
Gelir Düzeyi	1000 TL ve altı	38	13.4	42	10
	1001-2000 TL	110	38.9	91	21.6
	2001 TL ve üzeri	135	47.7	289	68.5
Baba Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	17	6	18	4.3
	İlköğretim	68	24	70	16.6
	Lise	121	42.8	136	32.2
	Ön Lisans / Lisans			170	40.3
	Yüksek Lisans / Doktora			28	6.6
Anne Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	34	12.1	27	6.4
	İlköğretim	132	46.6	142	33.6
	Lise	94	33.2	127	30.1
	Ön Lisans / Lisans			109	25.8
	Yüksek Lisans / Doktora			17	4
Baba Meslek Durumu	Memur	122	43.1	195	46.2
	Emekli	21	7.4	21	5
	Serbest meslek- esnaf- çiftçi	63	22.3	152	36
	İşçi	77	27.2	54	12.8
Anne Meslek Durumu	Memur	-	-	102	24.2
	Emekli	-	-	6	1.4
	Serbest meslek- esnaf- çiftçi	-	-	19	4.5
	İşçi	-	-	25	5.9
	Ev hanımı	283	100	270	64
Kardeş Sayısı	1 Kardeş	112	39.6	183	43.4
	2 Kardeş	100	35.3	134	31.8
	3 Kardeş	54	19.1	81	19.2
	4 kardeş ve üzeri	17	6	24	5.7
Toplam		283	100	422	100

Tablo 2. Öğrencilerin sosyal duyarlılık düzeyleri

	Erzincan				Tokat			
	N	Min.	Max.	Medyan	N	Min.	Max.	Medyan
1. Bulaşıcı hastalıkların yayılmasını önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
2. Alkol ve sigara kullanımı ile mücadele etmek	283	1	5	5	422	1	5	5
3. Sağlık ve bakım hizmetlerinin gelişmesini sağlamak	283	1	5	5	422	1	5	5
4. Suç oranlarındaki artışı önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
5. Fakirliği önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
6. Ortak kullanım alanlarını engelliler için düzenlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
7. Ülke içinde asayiş sorunlarını (kapkaç, cinayet v.b.) önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
8. Yaşlılara barınma ve bakım hizmetlerinin sağlanması	283	1	5	5	422	1	5	5
9. Uluslararası problemlere (savaş v.b.) çözüm bulmak	283	1	5	5	422	1	5	5
10. Kadınlara yapılan her türlü kötü davranışı önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
11. Eğitim olanaklarını artırmak	283	1	5	5	422	1	5	5
12. Doğal afetlerden(deprem, sel vb.) oluşan zararları azaltmak	283	1	5	5	422	1	5	5
13. Kültürel faaliyetlere(sinema, tiyatro vb.)insanların kolay ulaşmasını sağlamak	283	1	5	4	422	1	5	4
14. Trafik kazalarına çözüm bulmak	283	1	5	5	422	1	5	5
15. Doğal kaynakların (su, ormanlar vb.) bilinçsizce tüketilmesini önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
16. Ülkemizde okur-yazar oranını artırmak	283	1	5	5	422	1	5	5
17. Kız çocuklarının okula gönderilmesini sağlamak	283	1	5	5	422	1	5	5
18. Göçmenlerin (Afgan, Somalili vb.) sorunlarına çözüm bulmak	283	1	5	5	422	1	5	5
19. Kimsesiz çocukların bakım ve barınma ihtiyaçlarının karşılanması	283	1	5	5	422	1	5	5
20. İnsan hak ve özgürlüklerinin korunmasını sağlaması	283	1	5	5	422	1	5	5
21. Çocukların ağır işlerde çalıştırılmasını önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
22. İnsan kaçakçılığını önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
23. Hayvan ve bitki türlerinin yok olmasını önlemek	283	1	5	5	422	1	5	5
24. Toplumdaki ahlaki bozulmaların önlenmesi	283	1	5	5	422	1	5	5
BSİD	283	42	75	71	422	22	75	69,5
TSİD	283	26	45	43	422	9	45	42

Tablo 2’de öğrencilerin maddelere verdikleri yanıtlara ve alt boyutlara ait ortanca değerlerinin maksimum değerlerle aynı ya da oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Cinsiyet	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Sum of Ranks	U	Z	P
Erzincan	BSİD	Kız	144	42	75	71	140.52	20235	9795	-.313	.755
		Erkek	139	50	75	72	143.53	19951			
	TSİD	Kız	144	26	45	43	138.56	19952.5	9512.5	-.738	.460
		Erkek	139	26	45	43	145.56	20233.5			
Tokat	BSİD	Kız	147	22	75	67	175.07	25735	14857	-4.502	.000*
		Erkek	275	37	75	70	230.97	63518			
	TSİD	Kız	147	9	45	41	183.68	27001	16123	-3.476	.001*
		Erkek	275	19	45	43	226.37	62252			

*p<.05

Tablo 3’te Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) ne de Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmezken (p>.05), Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin hem Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) hem de Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde erkeklerin değerlerinin kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir (p<.05).

Tablo 4. Öğrencilerin sınıflarına göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Sınıf	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P
Erzincan	BSİD	6. Sınıf	105	43	75	71	144.56	1.261	.532**
		7. Sınıf	89	45	75	70	134.14		
		8. Sınıf	89	42	75	72	146.84		
	TSİD	6. Sınıf	105	29	45	43	143.76	3.226	.199**
		7. Sınıf	89	26	45	42	130.35		
		8. Sınıf	89	28	45	44	151.57		
Tokat	BSİD	6. Sınıf	117	52	75	71	219.69	1.141	.565**
		7. Sınıf	154	33	75	69	203.96		
		8. Sınıf	151	22	75	69	212.84		
	TSİD	6. Sınıf	117	29	45	43	225.35	2.686	.261**
		7. Sınıf	154	26	45	42	201.20		
		8. Sınıf	151	9	45	43	211.27		

**p>.05

Tablo 4’te Hem Erzincan hem de Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin sınıflarına göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) ne de Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir (p>.05).

Tablo 5. Aile gelir düzeylerine göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Gelir Düzeyi	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P
Erzincan	BSİD	1000 TL ve altı	38	51	75	73.5	169.64	5.528	.063**
		1001-2000 TL	110	42	75	72	141.40		
		2001 TL ve üzeri	135	45	75	71	134.70		
	TSİD	1000 TL ve altı	38	29	45	44	161.59	2.663	.264**
		1001-2000 TL	110	26	45	43	138.20		
		2001 TL ve üzeri	135	26	45	43	139.59		
Tokat	BSİD	1000 TL ve altı	42	57	75	70	229.14	1.221	.543**
		1001 – 2000 TL	91	46	75	69	204.12		
		2001 ve üzeri	289	22	75	69	211.26		
	TSİD	1000 TL ve altı	42	36	45	42	227.15	1.232	.540**
		1001 – 2000 TL	91	26	45	42	202.48		
		2001 ve üzeri	289	9	45	42	212.07		

**p>.05

Tablo 5'te Hem Erzincan hem de Tokat'tan araştırmaya katılan öğrencilerin aile gelir düzeylerine göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tablo 6. Öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Eğitim Düzeyi	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P	
Erzincan	BSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	17	43	75	72	153.76	2.192	.533**	
		İlköğretim ve dengi	68	42	75	72.5	147.65			
		Lise ve dengi	121	45	75	72	144.17			
		Üniversite	77	47	75	71	131.01			
	TSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	17	30	45	44	148.41	.367	.947**	
		İlköğretim ve dengi	68	29	45	44	145.19			
		Lise ve dengi	121	26	45	43	141.50			
		Üniversite	77	26	45	43	138.55			
	Tokat	BSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	18	58	75	69	191.22	4.359	.360**
			İlköğretim	70	56	75	71	236.89		
			Lise	136	33	75	69	206.10		
			Ön lisans/Lisans	170	22	75	69	210.23		
TSİD		Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	18	29	45	42.5	213.72	7.599	.107**	
		İlköğretim ve dengi	70	30	45	43	233.49			
		Lise ve dengi	136	26	45	42	196			
		Ön lisans/Lisans	170	9	45	43	220.07			
			Lisansüstü	28	31	45	41	178.39		

** $p>.05$

Tablo 6'da Hem Erzincan hem de Tokat'tan araştırmaya katılan öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tablo 7. Öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Eğitim Düzeyi	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P	
Erzincan	BSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	34	43	75	73	155.37	4.742	.192**	
		İlköğretim ve dengi	132	42	75	72	148.80			
		Lise ve dengi	94	45	75	70	133.06			
		Üniversite	23	50	75	69	119.72			
	TSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	34	29	45	43.5	137.65	2.142	.543**	
		İlköğretim ve dengi	132	28	45	43	148.33			
		Lise ve dengi	94	26	45	42	133.35			
		Üniversite	23	33	45	44	147.48			
	Tokat	BSİD	Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	27	57	75	70	201.59	3.539	.472**
			İlköğretim	142	33	75	70	224.32		
			Lise	127	22	75	69	208.39		
			Ön lisans/Lisans	109	37	75	69	206.53		
TSİD		Okur-yazar değil ya da okur-yazar ancak mezun değil	27	29	45	42	209.37	2.317	.678**	
		İlköğretim ve dengi	142	26	45	42.5	216.44			
		Lise ve dengi	127	9	45	42	211.72			
		Ön lisans/Lisans	109	19	45	42	211.88			
			Lisansüstü	17	29	45	42	169.59		

** $p>.05$

Tablo 7’de Hem Erzincan hem de Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tablo 8. Öğrencilerin baba meslek durumlarına göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Meslek	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P	Farklı Gruplar
Erzincan	BSİD	Memur	122	47	75	71	137.48	7.517	.057	-
		Emekli	21	51	75	68	105.14			
		Serbest meslek- esnaf- çiftçi	63	42	75	72	144.40			
		İşçi	77	43	75	73	157.26			
	TSİD	Memur	122	26	45	42	132.84	7.789	.051*	1-4* (.029) 2-4* (.024)
		Emekli	21	29	45	42	114.29			
Serbest meslek- esnaf- çiftçi		63	29	45	44	149.33				
Tokat	BSİD	Memur	195	22	75	69	212.38	4.620	.202	
		Emekli	21	33	74	69	163.43			
		Serbest meslek- esnaf- çiftçi	152	37	75	69.5	210.29			
		İşçi	54	56	75	70	230.44			
	TSİD	Memur	195	9	45	43	212.75	3.898	.273	
		Emekli	21	29	45	42	178.69			
		Serbest meslek- esnaf- çiftçi	152	26	45	42	206.18			
		İşçi	54	30	45	43	234.71			

* $p<.05$

Tablo 8’de Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslek durumlarına göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) faktöründe gruplar arasında anlamlı bir fark görülmezken ($p>.05$), Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktöründe baba mesleği işçi olanların Memur ve Emekli olanlara göre anlamlı derecede yüksek ($p<.05$) olduğu görülürken, Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin baba meslek durumlarına göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tablo 9. Öğrencilerin anne meslek durumlarına göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Meslek	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P
Erzincan	BSİD	Ev hanımı	283	-	-	-	-	-	-
	TSİD	Ev hanımı	283	-	-	-	-	-	-
Tokat	BSİD	Memur	102	37	75	68	197.29	3.041	.551**
		Emekli	6	39	75	67.5	162.25		
		Serbest meslek- esnaf- çiftçi	19	51	75	70	215.61		
		İşçi	25	46	75	68	218.66		
	TSİD	Ev hanımı	270	22	75	70	217.01	2.497	.645**
		Memur	102	19	45	42	201.05		
		Emekli	6	38	45	41	202.67		
		Serbest meslek- esnaf- çiftçi	19	31	45	42	184.45		
Tokat	TSİD	İşçi	25	29	45	43	209.58		
		Ev hanımı	270	9	45	42	217.73		

** $p>.05$

Tablo 9’da Erzincan’dan araştırmaya katılan öğrencilerin tamamının annesinin ev hanımı olması nedeniyle herhangi bir analiz yapılmadığı, Tokat’tan katılan öğrencilerin ise anne meslek durumlarına göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tablo 10. Öğrencilerin kardeş sayılarına göre sosyal duyarlılıklarının karşılaştırılması

Şehir	Faktör	Kardeş Sayısı	N	Min	Max	Medyan	Mean Rank	Chi-Square	P
Erzincan	BSİD	1 Kardeş	112	43	75	72.5	149.21	2.737	.434**
		2 Kardeş	100	43	75	70	131.84		
		3 Kardeş	54	58	75	71.5	147.24		
		4 kardeş ve üzeri	17	42	75	71	137.65		
	TSİD	1 Kardeş	112	26	45	43	147.16	1.488	.685**
		2 Kardeş	100	30	45	42.5	134.90		
		3 Kardeş	54	28	45	43	146.19		
		4 kardeş ve üzeri	17	30	45	43	136.53		
Tokat	BSİD	1 Kardeş	183	37	75	69	211,77	2,554	,466**
		2 Kardeş	134	39	75	70	221,08		
		3 Kardeş	81	42	75	69	203,69		
		4 kardeş ve üzeri	24	22	75	67.5	182,29		
	TSİD	1 Kardeş	183	19	45	42	211,72	1,906	,592**
		2 Kardeş	134	26	45	43	220,82		
		3 Kardeş	81	29	45	42	198,78		
		4 kardeş ve üzeri	24	9	45	42.5	200,73		

** $p>.05$

Tablo 10’da Hem Erzincan hem de Tokat’tan araştırmaya katılan öğrencilerin kardeş sayılarına göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, ne Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) nede Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemektedir ($p>.05$).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin sosyal duyarlılık düzeylerinin incelenmesi amaçlamıştır. Bu kapsamda Erzincan’dan 283, Tokat’tan 422 olmak üzere toplam 705 ortaokul öğrencisi üzerinde yapılan araştırma sonucunda, hem Erzincan’da hem de Tokat’ta öğrencilerin maddelere verdikleri yanıtlara ve alt boyutlara ait ortanca değerlerinin maksimum değerlerle aynı ya da oldukça yakın olduğu tesbit edilmiştir. Bu durum öğrencilerin sosyal sorunlara ilişkin duyarlılıklarının yüksek olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilir. Benzer olarak Özabacı (2006) tarafından yapılan çocukların sosyal beceri düzeyi ile üniversite mezunu ebeveynlerin sosyal beceri alt boyutlarından aldıkları puanlar ile olan ilişkisi “sosyal duyarlılık” alt boyutlarında yüksek bulunmuştur. Konu ile ilgili yapılan araştırmalara göre “duyarlılık” değerinin etkinlikler yoluyla öğretilmesi öğrencilerin farkındalık düzeylerini arttırmaktadır (Keskin ve Öğretici, 2013). Nitekim öğrencilerin sosyal olaylara duyarlılık düzeylerini güncel olaylardan yararlanma (Eryılmaz ve Çengelci-Köse, 2017), gazete haberleri kullanımı (Ünlüer ve Yaşar, 2012) ve sosyal katılım faaliyetleri (Altınok, 2012) gibi öğretim uygulamaları geliştirmektedir. Akdağ ve diğer. (2014)’ne göre öğretimde güncel olayların kullanılması öğrencilerin, dünyada ve ülkede yaşanan toplumsal değerim ve gelişimleri takip etmeleri ve bilgi sahibi olmaları hususunda farkındalık ve duyarlılık kazandırmaktadır. Diğer yandan Maxwell (1990) tarafından yapılan araştırma sonucuna göre, yakın arkadaş sahibi olma ile başkalarının ihtiyaç ve duygularına sosyal duyarlılık gösterme arasında ilişki bulunmaktadır. Buna göre empati ve sosyal duyarlılığın geliştirilebilmesi ve çocukların arkadaşları ile yakın bir dostluk kurabilmesi için, ortak etkinliklerde çocukların diğerleriyle işbirliği yaparak etkileşime girme fırsatlarına ihtiyaçları olduğu ifade edilmektedir.

Duyarlılık çok boyutlu bir kavramdır. Öğretim programlarında ve alanyazındaki çalışmalarda görüldüğü üzere, çevresel duyarlılık, estetik duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık gibi kavramlarla ele alınmaktadır. Bu çalışmalardan Morris and Mims (1996)'e göre toplumdaki çeşitlilik hakkında bilgi zengini öğrenme ve öğretme ortamları oluşturma ve ders planları hazırlama konusunda, "kültürel olarak daha duyarlı" olma noktasında, öğretmenlerce hassas ve bilinçli bir çaba gösterilmesi gereklidir. Çeşitli iletişim stratejileri, işbirlikçi çalışma, multi-etnik ve kültürel bilişsel stillerle öğretim uygulamaları; kendi kültürünü ve diğer kültürleri öğrenme, diğer kültürleri değerlendirebilme ve diğer kültürlerle etkileşimi öğrenme gibi çeşitli fırsatların kapılarını açmaktadır. Diğer yandan küreselleşmenin kültürler üzerindeki olumsuz etkisine rağmen ulusal manada kültürel değerleri korumak, sahip çıkmak, bilinç ve duyarlılık oluşturmak gereklidir (Kolaç, 2009). Sosyal sorun sosyal normlardan sapma manasına gelir ki kültürel değerler; işsizlik, önyargı, suç, boşanma, savaş gibi toplumsal sorunlarda etkili bir faktördür (Füller ve Myers, 1941). Sosyal sorunlara duyarlılık dünyanın geleceği açısından önem arz etmektedir ve küresel boyutta yaşanagelen sorunların toplumların ortak katılımıyla ve ortak anlayışla çözülmesi gerekmektedir (Demirkaya, 2006). Nitekim gelişen dünya koşulları küresel sorunların farkında olan ve küresel bakış açısına sahip bireylere ihtiyaç duymaktadır (Egüz, Öztürk ve Kesten, 2017). Toplumların sağlıklı bir şekilde devamı ve niteliği, bireylerin toplumsal sorunlara karşı duyarlılığı ve işbirliği içine girmeleri ise sosyalleşme süreci ile ilintili bir durumdur (Bahar, 2009).

Araştırmada öğrencilerin cinsiyetlerine göre sosyal duyarlılıkları karşılaştırıldığında, Tokat'tan araştırmaya katılan öğrencilerin hem Bireysel Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (BSİD) hem de Toplumsal Sorunlara İlişkin Duyarlılıklar (TSİD) faktörlerinde erkeklerin değerlerinin kızlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, buna karşılık Erzincan'dan araştırmaya katılan öğrencilerin her iki faktörde de gruplar arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Diğer değişkenler açısından her iki şehirden de araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf, ailelerinin gelir düzeyleri, baba ve anne eğitim düzeyleri ve kardeş sayıları değişkenlerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu çalışmadan farklı olarak Girgin, Çetingöz ve Ekinci Vural (2011) tarafından yapılan araştırmada kardeş sayısı 6 ve daha fazla olan öğrencilerin sosyal beceri puanları arasında ölçeğin "sosyal duyarlılık" alt boyutunda kardeş sayısı 2 olanların lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür. Sosyal duyarlılık kavramı ile ilgili konular itibarıyla bakıldığında benzer olarak Taycı ve Ünal (2009) tarafından yapılan çevresel duyarlılık konusu ile ilgili bir araştırma sonucuna göre ailenin eğitim düzeyinin yüksek olması çocukların çevresel duyarlılık kazanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca Taşkın ve Şahin'e (2008) göre değer yargılarından ve politik angajmandan uzak bir çevre eğitimi ile ayrıca formal eğitimin ve aile geçmişinin getirdiği sınıfsal farklılıklardan kaynaklanan çevreyi algılayışlardaki sorunların ortadan kaldırılması ile daha duyarlı bir nesil yaratabilir. Duyarlılık burada bireyin çevresiyle etkileşiminin farkında olma düzeyi olarak açıklanır. Bir başka boyuttan duyarlılık bireyin çevre hakkında bilgisinin yeterliliği, neyi ne kadar ve niçin bilmesi gerektiği, bilgiyi nasıl kullanabileceğine ilişkin bilinç düzeyidir (Türksoy, 1991). Bazı bilim dalları da birtakım duyarlılıkların artışı sağlamaktadır. Örneğin sanat eğitimi, estetik duyarlılık davranışları kazandırmaktadır. Sanat, insanın gelişim halkalarına etki eden duyarlılığı besleyen en önemli kaynaklardan birisidir (Mercin ve Alakuş, 2007).

Bu araştırmada Erzincan'dan araştırmaya katılan öğrencilerin babalarının mesleklerine göre bireysel sorunlara ilişkin duyarlılıklar faktöründe gruplar arasında anlamlı bir fark olmamasına rağmen toplumsal sorunlara ilişkin duyarlılıklar faktöründe baba mesleği işçi olanların memur ve emekli olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu, Tokat'tan araştırmaya katılan öğrencilerin ise babalarının mesleklerine göre hiçbir faktörde anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Ayrıca Erzincan'dan katılan öğrencilerin tümünün annelerinin ev hanımı olmasından dolayı herhangi bir karşılaştırma yapılamazken, Tokat'tan katılan öğrencilerin annelerinin meslek durumlarına göre hiçbir faktörde anlamlı farklılık tespit edilememiştir.

Araştırma sonuçlarına dayanarak; geleceğin vatandaşları olacak çocuklara yönelik, bir yandan "bilincinde" ve "farkında olmayı" diğer yandan "katkıda bulunmayı" sağlayacak ve teşvik edecek çalışmalara öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir. Öğretim programlarında ve bu hususta önemli bir potansiyeli elinde bulunduran sosyal bilgiler ve hayat bilgisi derslerinde, belirli gün ve haftalarda, sosyal kulüp faaliyetlerinde "sosyal duyarlılık" boyutunu içine alan teorik ve uygulamalı çalışmalara daha kapsamlı yer verilmelidir. Bu doğrultuda sosyal duyarlılığı geliştirmeye yönelik gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılmasına özen gösterilmelidir. Sosyal duyarlılık bir yönüyle ortak bir çaba içine girmeyi, dolayısıyla

muhtemel sorunların önüne geçmeyi mümkün kılar. Bu araştırmada ele alınan değişkenlere göre sosyal duyarlılık düzeyleri dikkate alındığında ebeveynlerin eğitim durumu, gelir düzeyleri, sosyoekonomik koşulları, çocukların yaşadıkları şehir, kardeş sayıları, sınıf düzeyleri gibi faktörlerin dikkate alınması gerektiği söylenebilir. Söz konusu durumların iyileştirilmesi toplumda daha duyarlı bireyler olmasına ve daha az sosyal sorunlar yaşanmasına imkân tanıyacaktır.

Kaynakça

- Açıkgöz, R. Ö. ve Yusufoglu, Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1, 76-117.
- Akdağ, H., Oğuz, R., Tatar, O. ve Subaşı, Y. (2014). Ortaokul sosyal bilgiler ders kitaplarının güncel olaylar bağlamında öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 49-65.
- Akdeniz, S. ve Üzümcü, A. (2013). Suç ve sosyoekonomik değişkenler arasındaki bağımlılık ilişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(6), 115-138.
- Akgül, U. (2010). Kurumsal sosyal sorumluluk kavramına sosyal antropolojik bir yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 24: 95-114.
- Akıncı, B., Nergiz, M. ve Gedik, E. (2015). Uyum süreci üzerine bir değerlendirme: Göç ve toplumsal kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve yoksulluk kültürünün toplumsal görünüşleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 9-19.
- Altınok, A. (2012). *Sosyal katılım faaliyetlerinin 12-14 yaş grubu öğrencilerinin sosyal problemlere olan duyarlılıklarına etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Bahar, H.İ. (2009). *Sosyoloji*, Ankara: Uşak yayınları.
- Başer, E. H. ve Kılınç, E. (2015). Küresel sosyal sorumluluk ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Sakarya University Journal of Education*, 5(3), 75-89.
- Berger, P.L. and Berger, B.(2003). Becoming a member of society-socialization. In F. C. Waksler (Ed.), *Studying the social worlds of children: Sociological readings* (pp. 3-11). London: Falmer.
- Bette, E. D. ve Nakanda, E. F. (2012) Producing responsible citizenship in Nigeria for national development through social studies education. *American Journal of Social Issues & Humanities*, 2(5), 329-335.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*, Ankara: Pegem Akademi.
- Candan, H. ve Maltaş Erol, A. (2016). Karaman kent dinamiklerinin çevresel duyarlılık düzeylerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(1), 94-112.
- Coşkun, N. ve Samancı, O. (2012). İlköğretim 4. ve 5. sınıflarda sosyal beceri düzeyi ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 2, 32-41.
- Çelik, Z. (2014). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin yardımseverlik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi: Erzurum ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Demirkaya H. (2016). Günümüz dünya sorunlarına genel bir bakış. F. Aydın (Ed.), *Günümüz dünya sorunları*, (s.2-14), Ankara: Pegem Akademi.
- Egüz, Ş., Öztürk, C. ve Kesten, A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin küresel sorunlara karşı gösterdikleri duyarlılıklar. *Journal of Human Sciences*, 14(1), 409-426. doi:10.14687/jhs.v14i1.4423
- Ellwood, C. A. (1910). *Sociology and modern social problems*. New York, NY: American Book Company.

- Ergil, D. (1984). Toplumsal örgütlenmenin yapısı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39(1), 15-31.
- Ergül, H. F. ve Kurtulmuş, M. (2014). Sosyal sorumluluk anlayışının geliştirilmesinde topluma hizmet uygulamaları dersine ilişkin öğretim elemanlarının görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(49), 221-232.
- Eryılmaz, Ö. ve Çengelci-Köse, T. (2017). Sosyal bilgiler dersinde güncel olay kullanımının öğrencilerin sosyal problemlere duyarlılıklarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(62), 985-1000.
- Füller, R.C. and Myers, R.R. (1941). The natural history of a social problem. *American Sociological Review*, 6 (3), 320-329.
- Gedik, H. (2010). Güncel olayların ilköğretim sosyal bilgiler derslerinde kullanımı ve öğrenci görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 97-118.
- Gerçek, Z. (2011). Bütün, parçaların toplamından daha fazladır. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 39-42.
- Girgin, G. Çetingöz, D. ve Ekinci-Vural, D. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 38-49.
- Gökbunar, A.Z. (2014). Organize suç ve terör örgütleri ile mücadelede sivil silah: Sosyal destekler. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 230-242.
- Güneş, F. (2012). Göç, yoksulluk ve sosyal politika, göçün toplumsal ve ekonomik sonuçları. *Türkiye’de iç göçün sosyo ekonomik sonuçları ve adana özelinde değerlendirmesi*, (s.181-199), Ankara: İktisadi Araştırmalar Vakfı ve Yüreğir Belediyesi.
- Güney, B. G. ve Şeker, H. (2012). Bilim kültürü ile empati kurulmasında bilim tarihinin kültürel araç olarak kullanımı. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12(1), 523-539.
- Irzık, G. ve Buğra, A. (1998). *İnsan doğası, insan ihtiyaçları ve iktisat, sosyal bilimleri yeniden düşünmek*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Keskin, Y. ve Öğretici, B. (2013). Sosyal Bilgiler dersinde “duyarlılık” değerinin etkinlikler yoluyla kazandırılması: Nitel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 143-181.
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve suç: Suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291-319.
- Kolaç, E. (2009). Somut olmayan kültürel mirası koruma, bilinç ve duyarlılık oluşturmada Türkçe eğitiminin önemi. *Milli Folklor*, 21(82), 19-32.
- Kumari, R. (2017). Comparative study of social sensitivity, social skill and social relation of rural area and urban area working women of Himachal Pradesh, *International Journal of Advanced Research and Development*, 2(5), 14-17.
- Maxwell, W. (1990). The nature of friendship in the primary school. In C. Rogers & P. Kutnick (Eds.), *The social psychology of the primary school*, (pp.169-189), London: Routledge.
- MEB (2005a). *Sosyal bilgiler 4.-5. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2005b). *Sosyal bilgiler 6.-7. sınıf programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.
- MEB (2010). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi dersi (4,5,6,7 ve 8.sınıflar) öğretim programı ve kılavuz*. Ankara: MEB Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, ME Basımevi.
- MEB (2017a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017b). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017c). *Teknoloji tasarım dersi öğretim programı (Ortaokul 7 ve 8. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.

- MEB (2017d). *T.C. İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı (Ortaokul 8. sınıf)* 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017e). *Hayat bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017f). *Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017g). *İnsan hakları, yurttaşlık ve demokrasi dersi öğretim programı (İlkokul 4. Sınıf)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/20177188656295-15INSAN%20HAKLARI%204.pdf> adresinden alınmıştır.
- MEB (2017h). *Müzik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. 29 Ekim 2017 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden alınmıştır.
- Mercin, L. ve Alakuş, A. O. (2007). Birey ve toplum için sanat eğitiminin gerekliliği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 14-20.
- Merey, Z., Kuş, Z. ve Karatekin, K. (2012). Türkiye ve ABD ilköğretim sosyal bilgiler öğretim programlarının değerler eğitimi açısından karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(2), 1613-1632.
- Morris R.C. and Mims N. G. (1996). Making classrooms culturally sensitive. *Education and Culture*, 16(1), 29-32.
- Murray, W. I. (1945). A study of an aspect of social sensitivity of some negro high school pupil. *The Journal of Negro Education*, 14 (2), 149-152.
- Nurdiansyah, E. (2016). *Improving social sensitivity in society with internalization value of multicultural education, proceedings of the 2nd sule-IC 2016*, FKIP, Unsri, Palembang October 7th-9 th, 2016, 269-284.
- Öcal, A. Demirkaya, H. ve Altınok, A. (2013). İlköğretim öğrencilerine yönelik sosyal duyarlılık ölçeğinin geliştirilmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 67-76.
- Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimine yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Özabacı, N. (2006). Çocukların sosyal becerileri ile ebeveynlerin sosyal becerileri arasındaki ilişki üzerine bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 163-179.
- Özçelik, A. O. (1998). Duyarlılık eğitimi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(31), 18-27.
- Özyürek, A. ve Ceylan, Ş. (2014). Okul öncesi çocuklarda sosyal becerilerin desteklenmesi konusunda öğretmen ve veli görüşlerinin belirlenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35), 99-114.
- Parrillo, V. N. (2005). *Contemporary social problems*. Boston: Allyn and Bacon.
- Riggio, R. E. and Reichard, R. J.(2008). The emotional and social intelligences of effective leadership, An emotional and social skill approach. *Journal of Managerial Psychology*, 23(2), 169-185.
- Riggio, R.E. Tucker, J. and Coffaro, D. (1989). Social skills and Empathy, *Personality and Individual Differences*, 10(I), 93-99.
- Rothenberg, B. B. (1970). Children's social sensitivity and the relationship to interpersonal competence, intrapersonal comfort, and intellectual level. *Developmental Psychology*, 2(3), 335-350.
- Seven, S. ve Yoldaş, C. (2007). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 1-18.
- Sezer, A. ve Çoban, O. (2016). Ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değeri algıları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 22-39.

- Sihem, B. (2013). Social responsibility of educators. *International Journal of Educational Research and Technology*, 4(1), 46-51.
- Smith, R. B. (2011). *Multilevel modeling of social problems: A causal perspective*. New York: Springer
- Taşkın, Ö. ve Şahin, B. (2008). "Çevre" kavramı ve altı yaş okul öncesi çocuklar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(1), 1-12.
- Taycı-Ünal, F.(2009). *İlköğretim öğrencilerinin çevresel tutum, bilgi, duyarlılık ve aktif katılım düzeylerinin belirlenmesi üzerine bir çalışma-Çorlu örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Töremen, F. (2011). The responsibility education of teacher candidates. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(1), 273-277.
- Türk, T. (2011). Türkiye’de meydana gelen suçların coğrafi bilgi sistemleri (CBS) ile incelenmesi. *HKM Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*, 1(104), 14-20.
- Türksoy, Ö. (1991). Çevre duyarlılığı eğitiminde bilişsel yaklaşım, çocuk ve temel çevre özellikleri, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 15(80), 15-23.
- Ünlüer, G. ve Yaşar, Ş. (2012). Sosyal bilgiler dersinde gazete kullanımına ilişkin öğrenci görüşleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 43-57.
- Yaşar, Ş. ve Çengelci, T. (2012). Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimine ilişkin bir durum çalışması, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(9), 1-23.
- Yayla, A. (2005). Eğitim kavramının etik açıdan analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 1-13.
- Yeşiltaş, E., Eryılmaz, Ö. ve Pehlivan, A. (2016). Social problems in Turkish social studies coursebooks and workbooks. *Universal Journal of Educational Research*, 4(4), 856-867,
- Yıldırım, A. (2014). Sosyo-kültürel yapı ve suç olgusu arasındaki ilişki: Malatya ili örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(Özel Sayı I), 1-7.
- Yıldız, K. (2012). İlköğretim okulu yöneticilerinin sosyal beceri düzeyleri ve düşünme stilleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 49-70.
- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin değer yönelimleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 407-416.